Jerzy Sielski¹

**Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji
Naukowej „Antynomie demokracji”,
Podlesice, 5–6 listopada 2019 roku**

**Report from the Nationwide Scientific Conference
“Antinomies of democracy”, Podlesice, November 5–6, 2019**

**Доклад Национальной научной конференции
«Антиномии демократии», Подлесице, 5–6 ноября 2019 года**

Konferencja odbyła się w dniach 5–6 listopada 2019 r. w Podlesicach k. Kroczyc blisko Zawiercia, na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej, wśród przepięknych jesiennych kolorowych drzew i skałek rezerwatu „Góra Zborów” w hotelu „Ostaniec”. Zorganizowana została przez Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, uczestniczyło w niej około 60 osób prawie ze wszystkich ośrodków reprezentujących wyższe uczelnie w kraju.

Program konferencji składał się z dwóch sesji plenarnych i sześciu paneli tematycznych. Pierwsza sesja plenarna składała się z dwóch części. Otwarcie konferencji było związane z jubileuszem 65-lecia prof. dr. hab. Sylwestra Wróbla. Tę miłą uroczystość rozpoczął dyrektor INPiD UŚ w Katowicach prof. dr hab. Mariusz Kolczyński, przedstawiając jubilata jako oddanego nauce i pracy zarówno w Instytucie, jak i na Wydziale Nauk Społecznych UŚ. Następnie zabrała głos prof. dr hab. Turska-Kawa, od 8 listopada 2019 r. nowa dyrektorka Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UŚ, życząc Jubilatowi osiągnąć w dalszej pracy naukowej i dydaktycznej. Po krótkiej chwili w imieniu pracowników Zakładu Teorii Polityki i Myśli Politycznej (Jubilat był długoletnim

¹ ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1900-6870>, e-mail: jerzysielski@op.pl.

kierownikiem) dr Bożena Pietrzko zaprezentowała sylwetkę Profesora od strony osobowościowej i anegdotycznej; wszystko zakończyło się „pocałunkami i kwiatami” dla Jubilata. Na zakończenie tej miłej uroczystości do gratulacji i życzeń dołączyli się przedstawiciele innych ośrodków akademickich związanych z politologią, jak i sam piszący to sprawozdanie. Za wszystkie życzenia Profesor podziękował i z ramienia organizatorów konferencji otworzył drugą część pierwszych obrad plenarnych.

Pierwszy referat wygłosił prof. Krzysztof Łabędź (Akademia Ignatianum) *Antynomie polskiej demokracji*. Autor starał się odpowiedzieć na pytanie, jakie zasadnicze antynomie można wskazać w sposobie aktualnego funkcjonowania polskiego systemu politycznego. W dużym stopniu uwypuklił termin demoautorytaryzmu (za M. Karwatem), pojęcie to obejmuje m.in. sposób podejmowania decyzji politycznych, problem centralizacji władzy, kwestie związane z zanikiem podziału władzy. Demoautorytaryzm wg profesora powoduje bardzo negatywne skutki; pogłębia konflikty i podziały polityczne, a to utrudnia m.in. osiągnięcie konsensusu, stwarza problem z korzystania z wolności wypowiedzi, nierówne traktowanie grup społecznych itp. Drugi referat przedstawił prof. Mirosław Karwat (UW), pt. *Demokracja jako pułapka mierności*. Autor zwrócił uwagę na niebezpieczną łatwość przekraczania granicy między demokracją a ochlokracją (Arystoteles), zwłaszcza w warunkach mediatyzacji polityki. Aktualność ostrzeżeń Ortegi y Gassetta przed ekspansją „człowieka pospolitego”. Powoduje to tworzenie się antynomii demokracji: napięcia między wymogiem egalitaryzmu i powszechnością praw obywatelskich a niebezpieczeństwem zbiorowego dyktantyzmu i nieodpowiedzialności. Ideał upodmiotowienia mas, „człowieka prostego”, „zwykłego obywatela” urzeczywistniony w karykaturalnych formach, powoduje redukcję polityki do marketingu i PR, a to dalej do negatywnej selekcji karier politycznych, celebrytyzacji polityków i dyzmizacji. Trzeci i zarazem ostatni referat w pierwszej sesji plenarnej wygłosił prof. Roman Bäcker, zatytułowany *Jedwabny totalitaryzm w erze informatycznej?* Należy przyznać, że autor poruszył bardzo istotny i aktualny temat związany z erą informatyczną i backlashem w kulturze i polityce. Autor zastanawiał się nad zagadnieniem nowego systemu społecznego i politycznego w monistycznej społecznej przestrzeni informatycznej. Twierdzi, że następuje nieadekwatność siatek kategorii teoretycznych w erze informatycznej. W końcowym wniosku zadał sam sobie pytanie: czy mamy nowy jedwabny totalitaryzm czy nowy typ reżimu politycznego?

Pierwszy panel tematyczny nosił tytuł: *Demokracja a instytucje*. Pierwszy uczestnik panelu, dr Marcin Tobiasz (UW), przedstawił referat *Deliberacja jako forma wykluczenia*. Demokratyczna deliberacja w teorii powinna stwarzać wa-

runki do równego i wolnego decydowania obywateli o wspólnych sprawach poprzez publiczne odwoływanie się do racjonalnych argumentów. Ale nie zawsze tak jest, twierdził referent, gdyż uprzywilejowanie konkretnej formy dyskusji prowadzi do niedemokratycznych konsekwencji. Uważany za racjonalny dyskurs, który ma być obiektywny, bezstronny okazuje się narzędziem dominacji jednej grupy nad innymi. Drugi referat związany z tą sesją przedstawiła mgr Dominika Marczak, *Meandry demokracji – demokracja bezpośrednia*. Autorka zastanawiała się jak wygląda dziś demokracja bezpośrednia i zadawała sobie pytania. Kto decyduje – obywatele? Czy demokracja bezpośrednia jest tylko „kwiatkiem do kożucha”? Trzeci referat *Koalicyjny komitet wyborczy – czy ta instytucja ma jeszcze sens?* zaprezentował mgr Łukasz Wielgosz. Należy przyznać, że temat jest na czasie i interesujący, gdyż coraz częściej koalicje partyjne rezygnują z formy koalicyjnej na rzecz komitetu wyborczego jednej partii, gdyż jest ona bardziej efektywna. Po traumie Komitetu Koalicyjnego Lewicy w wyborach 2015 r., dziś lewica wystąpiła już jako Komitet Wyborców Sojuszu Lewicy Demokratycznej. Ta lekcja przypomniła politykom, że Komitet Koalicji Wyborczej jest zbyt ryzykowny. Dlatego pytanie zadane w tytule referatu jest jak na miejscu. Po wygłoszeniu trzech referatów nastąpiła ożywiona dyskusja, szczególnie dotycząca demokracji bezpośredniej, jak i Koalicyjnych Komitetów Wyborczych.

Drugi panel tematyczny był pod tym samym tytułem. co odbywająca się konferencja, *Antynomie demokracji*. Obrady rozpoczął doc. dr Bohdan Kaczmarek (UW) na temat: *Czy demokracja może być totalitarna, a totalitaryzm demokratyczny?* Autor znany z redakcji monografii poświęconych metaforom politycznym, zadał w swoim stylu w tytule referatu przekorne pytanie. Otóż, jak sam twierdzi, temat jest bardziej złożony, gdyż dziś mamy wiele interpretacji demokracji, jak totalitaryzmu, np. Chińczycy twierdzą, że ich system to demokracja chińska, odmiana demokracji nieoliberalnej. Drugi referat tej sesji zaprezentował mgr Tomasz Rawski (UW) pt. *Demokratyczny wybór antydemokratów*. Autor zastanawiał się nad fenomenem popularności antydemokratów w demokracjach ustabilizowanych. Jak najmocniejszy przykład dał wybór na prezydenta Stanów Zjednoczonych biznesmena Donalda Trampa, którego uważa za osobowość antydemokratyczną. W swoim wystąpieniu autor zastanawia się jakie czynniki strukturalne, polityczne, kulturowe, legislacyjne czy systemowe doprowadzają do takich zaskakujących wyborów? Po zaprezentowaniu tych dwóch referatów nastąpiła interesująca dyskusja: m.in. prof. M. Karwat nawiązał do swojego referatu związanego z „pułapką mierności” w demokracji.

Trzeci panel tego dnia poświęcony był *Demokracji jako myśli politycznej*. Dr Maciej Wojtacki (Akademia Sztuki Wojennej) wygłosił referat pt. *Demokracja*

– idea, program czy system rządów. Istota demokracji w polskich naukach polityczno-prawnych w dobie II Rzeczypospolitej. W samym tytule referatu mamy istotę problemu z demokracją. Jak sam autor stwierdza na przekładach z okresu II Rzeczypospolitej: demokracja może być pojęciem wieloaspektowym; może być zarówno ideą, programem, jak i systemem rządów. Drugi referat tej sesji przedstawiła mgr Aleksandra Biegalska (UP w Krakowie) na temat: „*Liberalizm polityczny*” Johna Rawlsa a status płodu. Autorka pracy oparła swoją prezentację na koncepcji demokracji politycznej J. Rawlsa, zadając sobie pytanie jak demokracja w tym ujęciu ma się do problemu aborcji? Jak przedstawia dalej w swym wystąpieniu zarówno za aborcją, jak i przeciw aborcji można znaleźć prymarne argumenty. Kolejny referat na temat: *Rozum – demokracja – technika. Antynomie demokracji w myśli Bernarda Stieglera* wygłosił mgr Piotr Rutkowski (UW). Główna myśl referatu związana była z obiektywizacją i subiektywizacją demokracji. Pierwotnym założeniem był obiektywizm demokracji, a z tym związany racjonalny ogłód rzeczywistości. Jednak demokracja ześlizgnęła się z obiektywizacji do subiektywizacji przez swe wewnętrzne mechanizmy. Zasada większości zabsolutyzowała pojęcie demokracji. Media i technika zaczęły odgrywać dominującą rolę i przeobraziły demokrację w telekrację, gdzie wystarczyć bierność i emocje. Jak na zakończenie twierdzi autor: „Jest to wewnętrzne wytworzenie syndromu autorytarnego”. Po trzech zaprezentowanych referatach nastąpiła ciekawa dyskusja. Jednak czasu na nią było mało z powodu interesujących pytań zadawanych przez uczestników panelu i odpowiedzi referentów. Kończył się wieczór naukowy a zaczynał czas spotkań towarzyskich, w którym kulminacją była uroczysta kolacja.

Drugi dzień obrad poświęcony był trzem panelom tematycznym i na końcu – sesji plenarnej. Pierwszy panel tematyczny nosił tytuł *Demokracja a partycypacja*. Dr hab. Filip Pierzchański (UW) zaprezentował referat pt. *Represywna tolerancja a sprawa polska. Paradoxy politycznego uznania w Polsce w XXI wieku*. Autor referatu oparł swoje wystąpienie na koncepcji represywnej tolerancji H. Marcusa oraz jej przełożenia na polską praktykę polityczną, w szczególności pod kątem paradoksów uznania i uczestnictwa grup mniejszościowych i większościowych na początku XXI w. w Polsce. Drugie wystąpienie, dr. hab. Jacka Ziółkowskiego, było poświęcone tematowi: *Demokracja nieuczestnicząca? Paradoxy partycypacji wyborczej Polaków z perspektywy trzech dekad transformacji*. Głównym celem prezentacji była ocena z perspektywy trzydziestu lat stanu polskiej demokracji w wymiarze frekwencji wyborczej. Analiza oceny demokracji została oparta o dane empiryczne, przede wszystkim od strony specyfiki socjoekonomicznej wyborcy. Autor referatu dokonał przeglądu koncepcji teoretycznych, wyjaśniających polską pasywność wyborczą oraz porównał Polskę

na tle innych państw regionu. Trzeci i ostatni referat związany z omawianym panelem został wygłoszony przez dr. Łukasza Wawrowskiego (WSB w Poznaniu, Wydział Zamiejscowy w Chorzowie) na temat: *(Nie)skuteczność kwot dla kobiet w polskim prawie wyborczym: odgórne kreowanie procesu rekrutacji politycznej vs „wola ludu” w państwie demokratycznym*. Celem wystąpienia było ukazanie realizacji koncepcji kwotowej dotyczącej udziału kobiet w polityce zarówno w aspekcie ilościowym, jak i jakościowym w polskim prawie wyborczym wypracowanym w 2011 r. i dlaczego ich implementacja jest nieskuteczna. Na końcu panelu odbyła się dyskusja, w której zaprezentowane zostały reguły i które oceniano jako interesujące i inspirujące.

Drugi blok tematyczny poświęcony był tematowi: „Problemy demokracji w wybranych państwach”. Pierwszy referat przedstawiła profesor Aleksandra Trzecielińska-Polus (UO), Zagrożenia dla demokracji w Niemczech. Celem wystąpienia jest analiza zagrożeń demokracji w związku z rosnącym poparciem dla partii Alternatywa dla Niemiec. Prezentacja jest oparta na raportach Urzędu Ochrony Konstytucji oraz debat w Bundestagu. Autorka przedstawiła przykłady łamania prawa przez prawicowych ekstremistów w Niemczech. Drugim prelegentem w ramach omawianego panelu był prof. Jerzy Sielski, który wygłosił referat pt. *Demokracja chińska*. Autor starał się zarysować warunki, które doprowadziły współczesne władze pekińskie do utrzymania systemu autorytarnego. Z drugiej strony kreślił różne warianty uzasadniające motyw używania terminu „demokracja”, jakim władze chińskie starają się „przykrywać” rzeczywisty system władzy terminologią, która brzmi swojsko z terminem „demokracja”. Dla podkreślenia swojskości (chińskości) demokracji używa synonimów związanych z własną tradycją kulturową: demokracja kolektywna, demokracja konfucjańska, a więc jak twierdzą przywódcy w Pekinie – „demokracja chińska”. W dyskusji na koniec panelu padło pytanie dr. Bernarda Grzonki (UŚ) do pani profesor: jak reaguje władza w Berlinie, jak i sądy na różnego rodzaju „prowokacje” prawicy narodowej w dzisiejszej skomplikowanej rzeczywistości politycznej Niemiec? Odpowiedź pani profesor była prosta: władza niemiecka twierdzi, że ma pod kontrolą działalność prawicy narodowej w Niemczech. Po tej odpowiedzi, jako uczestnik panelu, stwierdziłem jednym krótkim zdaniem: „Aby rzeczywistość potwierdziła sąd władzy niemieckiej!!!”

Ostatni panel tematyczny konferencji związany był z tematem: *Demokracja a liberalizm*. Temu zagadnieniu były poświęcone trzy referaty. Pierwszy z nich wygłosił dr Krzysztof Kasianiuk (Colegium Civitas w Warszawie) pt. *Demokracja – między systemem a otoczeniem*. Celem referatu, jak twierdzi autor, jest przedstawienie demokracji jako typu systemu politycznego, w którym następuje zacieranie antynomii na system i otoczenie poprzez upodmiotowienie

jednostki. Argumentacja będzie się opierać na trzech elementach koncepcji systemowej: rozróżnienia systemu i otoczenia, prawie koniecznej różnorodności R. Ashby'ego oraz teorii systemu politycznego Davida Eastona. Drugi referat panelu na temat: *Paradoks pluralizmu: absorpcja i marginalizacja mniejszości* zaprezentowała mgr Sara Burchert (UW). Celem przedstawienia referatu jest problem pluralizmu i pozornego pluralizmu w demokracji na przykładzie analizy mechanizmów absorpcji i marginalizacji grup mniejszościowych i na ile ich uczestnictwo w systemie społeczno-politycznym jest daleko czy też bliska do proponowanej przez Habermasa „idealnej sytuacji komunikacyjnej”. Jak okazało się po przedstawionej analizie, sytuacja komunikacyjna grup mniejszościowych w Polsce, jak i innych państwach Europy Środkowo-Wschodnich jest daleka od ideałów. Trzeci i ostatni referat omawianego panelu przedstawił mgr Andrzej Stefan Połosa (UP-H w Siedlcach), *Demokracja nieliberalna? Demokracja antyzachodnia? Czy to możliwe?* Autor zastanawiał się czy to możliwe, że z jednej strony demokracja kojarzona jest przede wszystkim z demokracją liberalną, a więc z wolnymi wyborami, pluralizmem, tolerancją, a z drugiej strony mówi się o demokracji, mimo że władza wybrana w wolnych wyborach, nie kryje swego antyliberalnego i antyzachodniego charakteru. Czy można te dwa sprzeczne warunki połączyć? Autor stwierdził, że niektóre władze polityczne tak właśnie robią!!! Twierdzą wtedy, że mamy demokrację nieliberalną!!! Dziś najlepszym przykładem są Chiny, ale i Polska dzisiaj skłania się ku demokracji nieliberalnej. Dyskusja nad referatami była burzliwa, a opinie były różnorodne, niemniej czas nie pozwolił na dłuższą dyskusję, dlatego też przeniosta się ona w kuluary i na korytarze.

Ostatni punkt konferencji związany był z sesją plenarną, na której miały dwa wystąpienia. Pierwszy uczestnik prof. Wojciech Kaute (WSE-H w Białymstoku) zaprezentował referat pt. *Jednostka – społeczeństwo – państwo w archetypie kultury polskiej. Wokół dyskusji na kształtem demokracji w Polsce*. Profesor, świetny mówca, prezentując referat mówił ze swadą i dużą kulturą słowa, przedstawił własny punkt widzenia na demokrację, utożsamiając ją z „wolnością”. Interpretację „wolności” zanalizował w kontekście „ducha” dziejów Polski w kontekście przeobrażeń Europy Zachodniej – polska kultura miała swoją specyfikę. Wolność „do państwa” (Lelewele, Mickiewicz), wolność „od” państwa to Zachód – należy zerwać z taką interpretacją (Bobrzyński). Stanowisko trzecie – Gombrowicza to „przewyciężenie Polski” i zachowania jej indywidualności. Ostatni referat konferencji przedstawił prof. Tomasz Żyro, *Starek Tezeusz, czyli o demokracji liberalnej*. Autor przedstawił tezę, że dzisiejsza demokracja liberalna przeszła modyfikację (autor skłania się nawet, że przeżywa kryzys). Obecny kryzys demokracji liberalnej ujawnia jaskrawe paradoksy,

zarówno w sferze teoretycznej, jak i w praktykach społecznych. Po wygłoszeniu referatów nastąpiła krótka dyskusja, podczas wielu dyskutantów zgadzało się z treściami wygłoszonych hipotez i diagnoz.

Na koniec poszczególni moderatorzy przedstawili krótkie podsumowanie swoich paneli tematycznych, zaś w wystąpieniu końcowym prof. Sylwester Wróbel podziękował wszystkim autorom referatów i dyskutantom oraz zapowiedział opublikowanie referatów.